

En memoria a Pader Flurin Maissen

Ella vegliadetgna da bunamein 93 onns ha Pader Flurin priu cumiau ils 3 d'avrel 1999 da quest terrester. In dils gronds enconuschiders e promoturs dil lungatg romontsch ei buca pli.

Cura che la biografia de Pader Flurin Maissen vegn a vegnir scretta, cumpeglia ella capetels dellas pli differentas domenas e fetg diversas l'ina da l'otra, sco la litteratura, la fisica, la teologia, la linguistica, l'ecologia, la musica, la filosofia, l'agricultura, il dretg ed en particular ils dretgs humans. Il Cuors de romontsch e la Fundaziun Retoromana ein in fretg, denton mo in dils fretgs de sias nundumbrevilas activitads.

Statgnas biograficas

Pader Flurin ei naschius ils 22 d'avrel 1906 a Glion e battegius Gion Fidel Luis, numnaus Fideli, magari era mo Deli. Suenter il gimnasi ad Engelberg (1919 - 1927) ha el fatg ina sort studi de fuffernadi all'Universitad de Friburg en different roms sco filosofia, pedagogia, historia, musica, per lu returnar en sia patria ed entrar ella claustra da Mustér. Igl onn 1929 fa Pader Flurin il profess ed elegia il num Flurin. Silsunter suonda il studi de filosofia e teologia a Nossadunnaun ed alla claustra da Mustér. Igl onn 1933 ei Pader Flurin vegnius ordinaus spiritual e fa sia messa nuviala. Al gimnasi della claustra eis el silsunter staus scolast de franzos e de romontsch. Igl onn 1934-1937 suondan ils studis dellas scienziass naturalas all'Universitad de Friburg, nua ch'el siara sco scolast de fisica, matematica, geografia e mineralogia. Igl onn 1944 promova Pader Flurin la dissertaziun «**Mineralklüfte und Strahler der Surselva**», aunc oz in cudisch de standard davart la mineralogia. Tochen igl onn 1981, duront 45 onns, instruescha Pader Flurin al gimnasi della claustra de Mustér. Igl onn 1965 pren el dimora sco beneficiat a Rumein. Cheu viva el sia veta e fa orda Rumein quei che Rumein ei stau tochen al mument che Pader Flurin ha stuiu prender cumiau igl onn 1998 per raschuns de sanadad, e serender en claustra a Mustér per schar tgirar. El decuors digl onn 98, 99 seconsu-menschan las forzas de Pader Flurin plaun, plaunsiu. Ils 3 d'avrel 1999 pren il Pader en gronda tgeuadad cumiau da nus per adina.

Promoziun dil lungatg

Pader Flurin ha cumbattiu sia veta duronta per migliuar il status dil romontsch, sco era per render enconuschents siu lungatg e per contonscher renconuschientscha per tal. Il romontsch haveva da survegnir l'entiradad de ses dretgs e siu post natural, actuals diltuttafatg a quel dils auters lungatgs naziunals (sebasond era sigl art. 12 della Charta dils lungatgs de Friburg: "*Dal pugn de vesta dil dretg naziunal ei l'adualitad moralala e culturalala de tut ils lungatgs absoluta.*")

Il Pader ei entraus fetg baul ella Romania ed ei separticipaus activamein a sias activitads. En claustra ha el promoviu il teater romontsch ed amiez l'uiara fundau la **Talina** sco organ el qual ils giuvens Romontschs savevan s'exprimer e far lur experientschas, «*metter sin talina per schar maridar*», sco el haveva per moda de dir.

Naven dagl onn 1965, dal mument che Pader Flurin ei daventaus beneficiat a Rumein, ha el giu pli bia pusseivladads d'agir en favur dil romontsch. La fundaziun dellas **Ediziuns della Revista Retoromontscha (RRR)**, realisadas cun ses frars Alfons ed Augustin, ei bein stada caschunada oriundamein dalla tentativa de better agl ur lur gruppa pervia de questions de politica linguistica. Mo igl intent profund fuva de saver cuntinuar e svilupper la promoziun dil

romontsch, sco quei ch'ins constatescha ord lur numerusas publicaziuns scientificas e litteraras. 1969 ha il Pader lu creau ensemen cun siu frar Augustin Maissen igl **Institut de Cuors Retoromontschs (ICR)**, e lantschau ils emprems cuors romontschs insumma, ils quals ein semanteni e sesviluppai senza cal tochen il di ded oz.

Els onns 70 ha il Pader giu la caschun de crear il **Fondo cultural P. Placi a Spescha**, alimentaus cun daners ch'han denter auter lubiu ina gronda activitad da stampa - stada nizeivla era alla Talina. Il success dellas accziuns interpidas ei staus fenomenals. Ina conferenza de pressa a Berna il zercladur 1981 sur della situaziun dil romontsch ha giu in eco buca mo ell'entira pressa svizra (gasettas, radio, televisiun), mobein era ell'entira Europa ed en biaras autras tiaras. Quei success ei era staus in element fundamental ch'ha svegliau ils Romontschs e sfurzau ils politichers cantunals e federals de s'occupar dil tema. Igl entir moviment romontsch ha profitau de quei duront onns.

Per far meglier frunt alla situaziun secreatea ed ellas lavurs ed obligaziuns resultontas, ha il Pader fundau gl'onn 1982, ensemen cun Aluis Maissen, Toja Isenring-Maissen, Mariano Tschuor e Gion-Giachen Furer, la **Fundaziun Retoromana Placi a Spescha (FRR)**, integrond en ella il Fondo cultural ed igl Institut de Cuors Retoromontschs. Sut il presidi dil Pader tochen 1997 ha la fundaziun cuntinuau d'organisar mintg'onn e cun success carschent ils Cuors de romontsch sursilvan, ed entginas gadas ina jamna da studis romontschs. In auter grond success vegn quest onn a muntar, cura che la FRR sa presentar suenter liungs onns de sforzs endinai il **Vocabulari romontsch (sursilvan) franzos**, il qual Pader Flurin haveva projectau cun G.-G. Furer, e ch'el vegn deplorablamein buca pli a veser.

A caschun dell'avertura dil 30avel Cuors de romontsch, ils 10 de fenadur 1999, ei il num della FRR vegnius midaus da Fundaziun Retoromana Placi a Spescha en **Fundaziun Retoromana Pader Flurin Maissen**.

Il relasch dil Pader ei immens, ed ei d'anflar ellas domenas las pli differentas. La Fundaziun Retoromana, sia fundaziun, vegn a tener ault siu relasch romontsch.

*Gion-Giachen Furer e Francestg Friberg,
commembers dil cussegl da fundaziun FRR (ord il Calender Romontsch 1999)*

Biografia da Pader Flurin Maissen

Pader Flurin ei naschius ils 22 d'avrel 1906 a Glion e battegius Gion Fidel Luis, numnaus Fideli, magari era mo Deli. Suenter il gimnasi ad Engelberg (1919 - 1927) ha el fatg ina sort studi de fuffernadi all'Universitad de Friburg en differents roms sco filosofia, pedagogia, historia, musica, per lu returnar en sia patria ed entrar ella claustra da Mustér . Igl onn 1929 fa Pader Flurin il profess ed elegia il num Flurin. Silsuenter suonda il studi de filosofia e teologia

Geniturs: Anna ed Augustin Maissen-Cahannes. Las scolas primaras ha el frequentau a Glion.

1919- Gimnasi ad Engelberg ella scola claustrala dils paders benedictins, examen da maturitad tipus A.

1927- Studis de filosofia, pedagogia, historia, historia d'art e musica all'universitad da Friburg.

1929: Entrada en la daustra da Mustér, ils 2 d'october: profess.

1929- Studis da teologia a Nossadunnaun ed a Mustér.

1934:

1933: Ils 21 da matg: Messa nuviala ella claustra de Mustér.

1934- Studis da scienziass naturalas a Friburg: mineralogia, fisica, matematica e geografia.

1936:

1937: Examens e lic. rer. nat.

1936- Scolast da scola media al gimnasi de Mustér: fisica, mineralogia, matematica, musica, romontsch, franzos. .

1938- Dirigent digl orchester, dalla musica instrumentala e dil chor della scola claustrala.

1940:

1938: Fundatur ed empren redactur dalla «TALINA», la periodica dils students romanians.

1939: Pader Flurin lai patentar siu «clavazin mét», il schinumnu «Clavifon» che vegn era exponius alla exposiziun naziunala «Landi» a Turitg.

1944: Dissertaziun e doctorat: «Mineraflüfte und Strahler der Surselva - Fuorns e Cava-cristallas», universitad de Friburg.

1950 Pader Flurin s'interessescha ed engascha zun fetg per ils schinumnai «Lungatgs planisca:» (Esperanto). Ensemen cun dr. Humolka da Vienna eis el in dils pli gronds promoturs en l'Europa digl «Interlingua occidental». Sco mied d'informaziun e comunicaziun vegn la revista «Il Gimnasiast» fundada, pader Flurin ei redactur.

1955: La dissertaziun da pader Flurin cumpara sco cudisch ella casa editura della universitad Friburg. 1974 cumpara la secunda ediziun da quei cudisch ella casa editura Desertina,

Mustér.

- 1964: Pader Flurin vegn numnaus dagl avat da Mustér administratur dils beins claustrals a Rumein en Val Lumnezia. Sco beneficiat pren el dimora el benefeci a Rumein.
- 1969: Fundatur digl «Institut de Cuors Retoromontschs».
- 1982: Ord igl «Institut» vegn la «Fundaziun Retoromana Placi a Spescha» formada. Pader Flurin ei president.